

ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ ба диссертатсияи Нарзуллоев Ҳайбуло Саъдуллоевич дар мавзӯи «Шароитҳои педагогии ташкили тарбияи шаҳрвандии хонандагон тавассути худомӯзӣ», ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.05 – Назария, методика ва ташкили фаъолияти фарҳангӣ-иҷтимоӣ (13.00.05.03 – Педагогикаи иҷтимоӣ ва худшиносӣ) пешниҳод шудааст.

Таҳқиқи вазъи таълиму тарбия дар заминаи таҳқиқи омӯзиш собит мекунад, ки фарҳанги шаҳрвандӣ дар кадом мавқеъ қарор дорад, чӣ қорҳои чӣ нақшаҳои роҳандозӣ гардидаанд, оё масъалаи тарбияи шаҳрвандии хонандагон маҷрои дилхоҳу мувофиқро қабул кардааст.

Арзёбии арзишҳои ахлоқӣ ва ҷустуҷӯи ғояҳои пешқадами ҷомеа водор месозад, ки ба мероси таърихӣ фарҳангӣ бо нигоҳи нав назар андохта шавад. Муассисаҳои таълимӣ ҳамчун муассисаи иҷтимоӣ ва таълиму тарбиявӣ ба шуур ва тафаккури насли наврас таъсири мусбӣ расонида, дар ташаккули дунёи маънавӣ, худшиносии миллӣ, ғояҳои меҳанпарварӣ ва ватандӯстии онҳо дар пояи анъанаҳои иҷтимоӣ-фарҳангӣ нақши муассир доранд. Имкон медиҳанд, ки насли имрӯз ба гузашта ва ҳоса ба таҷрибаи рӯзгор рӯ оварда, анъана ва асолатҳои ахлоқӣ, решаҳои аслии ҳешро доништа гирад.

Зиндагиномаи ниёғони мо пур аз саҳифаҳои шӯҷоат ва қаҳрамонӣ буда, дар тарбияи шаҳрвандии хонандагон унсурҳои пурарзиш, аз ҷумла, меҳру муҳаббати бепоён ба ватан, ватандорӣ ва ҳуввияти миллиро бедор месозад. Тарбияи шаҳрвандии хонандагон тавассути худомӯзӣ водор месозад, ки онҳо нисбат ба зодгоҳ ва меҳани ҳеш ва арзишҳои миллӣ нигоҳи пурмеҳр пайдо карда, кӯшиш ба харҷ медиҳанд, ки номбардор ва ворисони гузаштагон бошанд.

Таърих аз он гувоҳӣ медиҳанд, ки дар даврони гуногун тоҷикон дар мавҷи ҷунбишҳои умумихалқии шаҳрвандӣ ғолиб меомаданд. Бузургии халқи тоҷикро на танҳо таърихаш, гузаштагону илмаш, балки иқтидори маънавиаш муайян менамояд. Садоқати беандоза нисбат ба Ватан, муқаддам доништани манфиатҳои ҷамъияту миллат, ҷоннисорӣ ба хотири амнияти он, ин аст сифати муқтадири халқи тоҷик ва ин аст меҳвари рӯҳи миллии он.

Дар замони муосир инкишофи субъектҳои таълиму тарбия, тарбияи шаҳрвандии хонандагон тавассути худомӯзӣ ҳамчун ҷузъҳои муҳимми сиёсӣ-иҷтимоӣ ва сиёсӣ-иқтисодӣ, зеҳнӣ ва маърифатӣ ба ҷашм мерасад.

Муҳити таълиму тарбия бо рукҳои гуногуни сохторҳои давлатӣ фаъолият мекунад ва ба бунёди ҷомеаи шаҳрвандӣ мусоидат менамояд.

Шаҳрвандӣ категорияи ахлоқие маҳсуб меёбад, ки аз сифатҳои фардӣ шаҳрвандии шахс ҷудонопазир аст. Дарачаи баланди шаҳрвандиро шуури ҷамъиятӣ ташкил менамояд, ки дар авзою ҳиссиёт, баҳодихӣ ва дар муносибат ба халқи худ, тарзи зиндагӣ, таърих, фарҳанги ӯ, ба давлат ва системаи арзишҳои асосӣ зоҳир мегардад.

Раванди худомӯзӣ бисёр ҳам мураккаб буда, ҷанбаҳои камолоти ахлоқӣ, шаҳрвандӣ, зеҳнӣ, эстетикӣ, меҳнатӣ ва ҷисмониро фаро мегирад. Он бар пояи талаботи илмҳои табиӣ ва педагогӣ психологӣ қарор дорад, ки шиносӣ бо онҳо барои инсоне, ки меҳодад ба худомӯзӣ ҷиддан машғул шавад, зарур доништа мешавад.

Диссертатсияи Нарзуллоев Ҳайбуло Саъдуллоевич дар мавзӯи «Шароитҳои педагогии ташкили тарбияи шаҳрвандии хонандагон тавассути худомӯзӣ» муҳрама ва ба талаботи замони мувофиқ буда, ташкили тарбияи шаҳрвандии хонандагон тавассути худомӯзӣ муҳим арзёбӣ мегардад.

Тарҳи рисола тибқи талабот ба диссертатсияҳои номзадӣ омода шуда, он аз муқаддима, ду боб, шаш фасл, хулоса, тавсияҳо барои истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот ва рӯйхати адабиёт таркиб ёфта, ҳаҷми он 178 саҳифаи ҷопи компютери ро ташкил мекунад.

Дар муқаддима аҳамияту дарачаи омӯзиши мавзӯ, мақсаду вазифаҳои таҳқиқ, сарчашмаҳои усулҳои пажӯҳиш, навгонӣ, арзиши назарӣ амалии рисола, нуқтаҳои асосии ба ҳимоя пешниҳодшавандаи диссертатсия аз назари илмӣ дуруст муайян карда шудаанд.

Дар қисмати муқаддимаии диссертатсия талабот доир ба иҷрои қори таҳқиқотӣ роия гардида, ҳар бахш бо низомии муайян пай дар пай оварда шудаанд.

Арзишмандии таҳқиқоти мазкурро бо таври зайл арзёбӣ метавон кард, тарбияи шаҳрвандии хонандагонро метавон тариқи модели тарбияи шаҳрвандӣ тавассути худомӯзӣ муайян намуд. Ин маънои онро дорад, ки донишҳои илмӣ заминаи пойдор барои пайдоиши воситаҳои нави ташкили тарбияи шаҳрвандӣ мегарданд ва имкон медиҳанд, ки насли наврас дар руҳияи баланди эҳсоси шаҳрвандӣ, ватандӯстӣ тарбия ёбанд.

Дар боби якум - «Таҳқиқи масъалаҳои педагогӣ-назариявии таҳқиқи тарбияи шаҳрвандии хонандагон тавассути худомӯзӣ» - ҷанбаҳои назариявии таҳқиқи тарбияи шаҳрвандии хонандагон дар

илми педагогика таҳқиқ карда шудааст. Ҷумҳурии Тоҷикистон баъд аз соҳибистиклол шудан барои рушди ҳаматарафаи минбаъда имкониятҳои зиёдеро соҳиб гардид. Дар назди маориф вазифаҳои чиддӣ гузошта шуданд, ки яке аз онҳо рушди минбаъдаи маорифи муосир ва мактабҳои миллӣ махсуб меёбад. Аз ҷумлаи шароитҳои зарурии, ки барои рушди муассисаҳои таҳсилоти миёна муҳим дониста мешаванд, ин худшиносии миллӣ мебошад. Муассисаҳои таҳсилоти миёна дар ҷомеаи мо набояд аз арзишҳои миллӣ, таърих ва забони модарӣ ҷудо бошад.

Анъанаҳои таърихӣ фарҳангии халқи тоҷик, имкониятҳои рушди шахсияти онҳо тавҷаб бо арзишҳои умумибашарӣ сарчашмаи абадӣ ба шумор мераванд, ки тамоюлҳои асосии қорҳои таълиму тарбияро дар муассисаҳои таҳсилоти миёна муайян менамоянд ва ҷунин ташаббусҳои бисёр муҳимро ба мисли кишваршиносӣ, таҷдиди ёдгориҳои таърихӣ фарҳангӣ ва ҳифзи онҳо ба амал меоранд, барои рушди осори бадеӣ ва ҳунароҳои мардумӣ мусоидат мекунанд.

Муаллиф аз таҳқиқоти олимони соҳа хеле хуб истифода бурда, ба усули таҳлилу муқоисакунӣ арзишмандии онҳоро дар қори худ таъкид намудааст.

Ҷанбаҳои мухталифи таҳқиқ ва нақши фаъолии инсон дар раванди худомӯзӣ ва худинкишофдиҳӣ дар қорҳои олимони рус Б. Г. Анаев, Л. И. Божович, Н.Ф. Добринин, Т. В. Драгунова, А. Б. Запорожа, В. А. Курутеский, А. Н. Леонтев, А. В. Петровский, К. К. Платонов, Д. Б. Элконин ва дигарон инъикос ёфтаанд. Тавзеҳи моҳияти худомӯзӣ, истифодаи методҳои интерактивӣ ба психологи рус А.Н. Леонтев имкон додааст, ки назарияи инкишофи психикаро таҳия намояд.

Масъалаи тарбияи шаҳрвандӣ предмети омӯзиши шумораи зиёди қорҳои таҳқиқотии олимони тоҷику хоричӣ ба шумор меравад. Масъалаи мазкур дар китобҳо ва паёмҳои Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ-Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон, асарҳои олимони маъруф М. Лутфуллозода, Ф. Шарифзода, И. Каримова, Ҷ. Файзализода, Н. Худоёрова ва дигарон мавриди баррасӣ қарор гирифтаанд.

Дар боби дуюм – «Моделҳои педагогии тарбияи шаҳрвандии хонандагонии муассисаҳои таҳсилоти миёнаи Ҷумҳурии Тоҷикистон тавассути худомӯзӣ» - модели тарбияи шаҳрвандӣ тавассути худомӯзӣ муайян карда шудааст. Дар шароити муосир ризоият ва қобилияти

давлат доир ба татбиқи сиёсат дар соҳаи тарбияи шахрвандӣ дар навбати худ аз ақидаи он нисбати баъзе масъалҳои барои давраи ҳозира муҳим вобастагӣ дорад.

Муаллиф худомӯзиро фаъолияти мустақилонаи огоҳона ва мунтазами инсон аз болои худ ба мақсади ташаккули хусусиятҳои зарурии шахсӣ ва касбӣ, тарбияи сифатҳои баланди маънавӣ, дарёфти камолоти ҷисмонӣ, таҳким бахшидани қобилияту малакаҳои касбӣ, аз худ кардани малакаи идора намудани раванди худтакмилдиҳӣ дар асоси таҷрибаи худ мешуморад.

Ҷ қайд мекунад, ки усули асосии роҳандозии муҳтавои тарбияи шахрвандии хонандагон тавассути худомӯзӣ ин дарс аст. Дар рафти тарбияи шахрвандии хонандагон тавассути худомӯзӣ, метавон, хусусиятҳои зерини дарси ҳамгироро нишон дод:

- мавҷудияти шароит барои ҳамгирозӣ (проблема, метод ва объекти омӯзиш);

- барҳуди ҳамагирозӣ ба интиҳоби муҳтавои маълумот: донишҳо, қобилиятҳо, малакаҳо, самтҳо (донишҳои илмӣ, философия, санъат, диншиносӣ, мифология);

- интиҳоби шаклҳои ба муҳтавои дарс мувофиқ, ки метавонад, рушди ҳамаҷарафаи шахсияти хонандаро таъмин намояд.

Дар қори таҳқиқотӣ иқтибосот аз рӯи таҳқиқоти олимони соҳа оварда шуда, дар зимни он бо пешниҳоди коркарду дар амал татбиқ намудани тарбияи худшиносии миллии хонандагон дар асоси тарбияи шахрвандии хонандагон тавассути худомӯзӣ таҳлил гардида, натиҷагирии он оварда шудааст.

Сатҳи навгонии натиҷаҳои илмӣ (нуқтаҳои илмӣ), хулосаҳои унвонҷӯ, ки дар рисолаи илмӣ баён гардидаанд:

1. Мазмуни мафҳуми «тарбияи шахрвандии хонандагон тавассути худомӯзӣ» дақиқ карда шуд, ки мо онро ҳамчун маҷмӯи донишҳо, қобилиятҳо, таҷриба, ангеҷаҳо ва арзишҳои мефаҳмем, ки барои ҳар як шахрвади Ҷумҳурии Тоҷикистон заруранд;

2. Модели тарбияи шахрвандии хонандагон тавассути худомӯзӣ, ки мақсади меёрҳои ташаккули тарбияи шахрвандии хонандагон, шаклҳо, методҳо ва воситаҳо, марҳилаҳои ташаккул ва сатҳи тарбияи шахрвандии хонандагон тавассути худомӯзиро фаро мегирад, таҳия карда шуд;

3. Қисмҳои таркибии тарбияи шахрвандии хонандагон тавассути худомӯзӣ ва муҳтавои онҳо муайян карда шуд.

4. Имкониятҳои педагогии роҳҳои худомӯзӣ, ки ба тарбияи шахрвандии хонандагон мусоидат мекунад, муайян карда шуд;

5. Хусусиятҳои фарқкунандаи тарбияи шахрвандии хонандагон тавассути худомӯзӣ ошкор карда шуд;

6. Бо далелҳои мушаххас шароитҳои педагогии тарбияи шахрвандии хонандагон тавассути худомӯзӣ асоснок карда шуд.

Аҳамияти назариявии таҳқиқот. Масъалаи шароитҳои педагогии ташкили тарбияи шахрвандии хонандагон тавассути худомӯзӣ бори аввал мавриди тадқиқи фарогир қарор гирифтааст. Таҳқиқ ва омӯзиши шароитҳои педагогии ташкили тарбияи шахрвандии хонандагон тавассути худомӯзӣ дар илми педагогикаи ватанӣ аҳамияти назаррас ва амики назариявӣ ва амалӣ дорад. Аз ҷумла:

- барои пажӯҳиш ва рушди таҳқиқоти минбаъдаи илмӣ кумак хоҳад расонд;

- дар ташкили тарбияи шахрвандии хонандагон тавассути худомӯзӣ ба омӯзгорон ёри амалӣ хоҳад расонд;

- ҳамчун дастури маърифатӣ-таълимӣ барои мутахассисони соҳаи маориф хидмати беминнат хоҳад кард;

- маводи таҳияшуда метавонад дар нашри китобҳои дарсӣ, васоити таълимӣ, қомуснома ва солномаҳои таърихӣ истифода гардад;

- чун роҳнамо ва дастур дар самти интихобшудаи илми педагогикаи ватанӣ истифода бурда мешавад;

- таҳқиқот метавонад бартариятҳои тарбияи шахрвандии хонандагонро тавассути худомӯзӣ собит кунад.

Аҳамияти амалии тадқиқот. Модели тарбияи шахрвандии хонандагон тавассути худомӯзӣ таҳия ва дар амал санҷида шуд; тавсияҳои методӣ доир ба тарбияи шахрвандии хонандагон тавассути худомӯзӣ таҳия шуданд.

Масъалаи истифодаи усулҳои гуногуни тарбияи шахрвандии хонандагон тавассути худомӯзӣ ҷиҳати ғанигардонии методологияи таълим, бо роҳи истифода аз моделҳои дидактикӣ, мавқеъ ва тарзи истифодабарии методҳои таълими хусусияти хувияти миллидошта тадқиқ шудааст ва барои омӯзгорон ва хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ аҳамияти бузургӣ амалӣ дорад.

Муаллиф интихоби усул ва тарзи таълим, амалигардонӣ ва санҷиши бевоситаи кори таҷрибавӣ-озмоиширо босамар ба роҳ монда, барои ба анҷом расонидани рисолаи диссертсионӣ ва фишурдаи он, таҳияву нашри мақолаҳои илмӣ, гузориш дар конференсу семинарҳо

муташиқилона фаъолият намудааст. Аз ҷумла, 5 адади мақолаҳои илмӣ дар нашрияҳои тавсиякардаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон нашр гардидаанд.

Натиҷаҳои таҳқиқоти гузаронидашуда оид ба ташкили тарбияи шахрвандии хонандагон тавассути худомӯзӣ ки дар чадвалу диаграммаҳо оварда шудааст, ҷолиби диққат мебошад, ки вобаста ба объекти омӯзиш ба роҳ монда шуда, аз таҳлили омили математикӣ иборат аст, ки хоси таҳқиқоти педагогӣ –иҷтимоӣ мебошад.

Аз нуқтаи назари мо, рисолаи илмӣ Нарзуллоев Ҳайбуло Саъдуллоевич дар мавзӯи «Шароитҳои педагогии ташкили тарбияи шахрвандии хонандагон тавассути худомӯзӣ» таҳқиқоти анҷомёфтаи илмӣ дар педагогикаи ватанӣ ба ҳисоб меравад.

Эродҳо ба кори диссертатсионӣ:

Дар баробари муваффақиятҳои зикршуда, дар рисола баъзе камбудию норасоӣҳо низ роҳ ёфтаанд, ки зикри чанде аз онҳо барои тақмили минбаъдаи он хеле муфиданд:

1. Дар диссертатсия роҳу усулҳои ташкили тарбияи шахрвандии хонандагон тавассути худомӯзӣ шарҳу тафсир шудааст, вале мисолҳои мушаххас ба қадри кофӣ оварда нашудааст, ки дар амалия чӣ гуна онҳо татбиқ карда мешаванд.

2. Дар диссертатсия унвонҷӯ ба таҳқиқоти олимони хориҷи кишвар тавачҷух намудааст, хуб мебуд ба қорҳои таҳқиқотии олимони ватанӣ бештар диққат дода мешуд.

3. Дар баъзе саҳифаҳои кори диссертатсионӣ ва фишурдаи он хатогиҳои имлоӣ, мантиқӣ ва техникӣ ба назар мерасад, ки ба таҳриру тасҳех ниёз доранд.

Камбудихоӣ зикршуда арзиши комили илмӣ ва дастовардҳои назарраси рисолаи илмӣ Нарзуллоев Ҳайбуло Саъдуллоевич дар мавзӯи «Шароитҳои педагогии ташкили тарбияи шахрвандии хонандагон тавассути худомӯзӣ» дар ҳудуд ва миқёси мавзӯи таҳқиқшуда ҳалалдор намекунад. Кори диссертатсионӣ анҷомёфта буда, мақолаҳои нашрнамудаи муаллиф ба мазмуни рисола мувофиқат мекунанд.

ХУЛОСА

Диссертатсияи Нарзуллоев Ҳайбуло Саъдуллоевич дар мавзӯи «Шароитҳои педагогии ташкили тарбияи шахрвандии хонандагон тавассути худомӯзӣ» кори ба итмомрасидаи илмӣ-таҳқиқотӣ буда, аз ҷониби муаллиф мустақилона ва дар сатҳи хуби илмӣ иҷро карда шудааст.

Нуқтаҳои илмӣ, натиҷаҳои таҳқиқоти илмӣ ва хулосаҳои рисолаи илмӣ дар мақолаҳо, аз он ҷумла дар нашрияҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки рӯйхати онҳо дар рисолаи илмӣ ва фишурдаи он дарҷ гардидаанд, интишор шудаанд.

Автореферат, дастур ва мақолаҳои нашрнамудаи диссертант мухтавои асосии рисолаи илмиро инъикос менамояд. Мазмуни таҳқиқоти диссертатсионӣ бо соҳаи зерини шиносномаи ихтисоси 13.00.05 – Назария, методика ва ташкили фаъолияти фарҳангӣ-иҷтимоӣ (13.00.05.03 – Педагогикаи иҷтимоӣ ва худшиносӣ) пурра мувофиқат мекунад.

Диссертатсия ба талаботи Низомномаи намунавӣ оид ба Шурои диссертатсионӣ ва тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвони илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ гардидаанд, пурра ҷавобгӯ буда, муаллифи он Нарзуллоев Ҳайбуло Саъдуллоевич сазовори дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ, аз рӯйи ихтисоси 13.00.05 – Назария, методика ва ташкили фаъолияти фарҳангӣ-иҷтимоӣ (13.00.05.03 – Педагогикаи иҷтимоӣ ва худшиносӣ) пурра мувофиқат мекунад.

Муқарризи расмӣ:

Номзади илмҳои педагогӣ,
мудирӣ кафедраи технологияҳои
иҷтимоӣ-фарҳангӣ ва сайёҳии
МДТ “Донишкадаи давлатии фарҳанг
ва санъати Тоҷикистон ба номи
Мирзо Турсунзода

Раҳмонов Абдусатор
Абдуразоқович

23.08.2024 с.

Маълумот барои тамос: 724032, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, к. Борбад, 73 “А”. МДТ “Донишкадаи давлатии фарҳанг ва санъати Тоҷикистон ба номи Мирзо Турсунзода”.

Тел.: (+992-37) 2 31 18 27; +992 93 453 02 03; +992 005 33 54 55.

Сомона: www.ddst.tj.

Имзои Раҳмонов Абдусатор Абдуразоқовичро тасдиқ мекунам.

Сардори шӯъбаи кадрҳо ва корҳои махсус

Ҳамидова З.

